

Agenda kulturarv

Politikerundersökning

Januari 2003

Innehållsförteckning

Inledning	3
Sammanfattning i punktform	4
Förslag till åtgärder	5
Sammanställning av intervjuer	6
Kunskap om kulturarv - sammanfattning	6
1. Vad är kulturarv?	7
2. Är detta kulturarv?	9
3. Vilka är kulturarvets viktigaste aktörer?	12
Värderingar och attityder - sammanfattning	14
4. Vilken roll spelar kulturarv i en demokrati eller i arbetet med att utveckla en demokrati?	15
5. Har kulturarv och kulturarvsarbete en roll att fylla i samhället i framtiden, vilken?	17
6. Hur kan kulturarv och kulturarvsarbete bli en viktig kraft i samhällsutvecklingen?	19
Informationskanaler & behov – sammanfattning	21
7. Vad vill du veta mer om när det gäller frågor kring kulturarv?	22
8. På vilket sätt vill du få information?	24
9. Vilka organisationer och verksamheter inom kulturarvsområdet har du kontakt med i ditt arbete, och vilka har du nytta av?	26
Frågor	28

Inledning

Agenda kulturarv har gett Comvision i uppdrag att undersöka hur kulturarv uppfattas av politiker på central och lokal nivå.

Syftet med denna beslutsfattare-audit är att undersöka den befintliga kunskapen om och attityderna till kulturarv, samt att få en bild av vilken information som beslutsfattarna efterfrågar och har behov av.

Undersökningen har genomförts under december månad. På central nivå har 15 intervjuer genomförts med företrädare för riksdagens kulturutskott, handläggare åt dessa ledamöter, kulturdepartementet och partistyrelseledamöter. På lokal nivå har 10 intervjuer genomförts med i första hand ordföranden i kommunstyrelser och kulturnämnder.

Studien har genomförts med kvalitativ fokus, vilket innebär att vi i våra intervjuer har eftersträvat en dialog och på så sätt fått beslutsfattarna att utveckla sina första spontana svar. Dessa intervjuer har sedan analyserats för att identifiera skillnader och likheter, behov och värderingar.

Beslutsfattarna har utan att ifrågasätta syftet med undersökningen tagit sig tid att svara på våra frågor. I flera fall har de även påtalat att de uppskattar den här sortens samtal och dialog, och att de ser fram emot fler kontakter med Agenda kulturarv.

I några fall har respondenterna haft specifika önskemål på kompletterande information, och i dessa fall är det att rekommendera att Agenda kulturarv tar sig tid att gå dem till mötes inom en inte allt för lång framtid.

Comvisions projektgrupp har bestått av Åsa Gunnarsson, Joacim Olsson och Fredrik Agerhem.

Stockholm 2002-12-17

Comvision AB

Sammanfattning i punktform

- Respondenterna har generellt svårigheter med att förklara vad kulturarv är för något.
- Ingen definition på kulturarv tycks vara känd eller accepterad av beslutsfattare.
- Immateriella kulturarv har en mer tillbakadragen plats i respondenternas medvetande.
- Respondenterna anser att Världsarvet Laponia, Karl XII:s staty i Kungsträdgården, minoritetsspråken och Frövifors pappersbruk är bra exempel på kulturarv. Andra exempel råder det mer delade meningar om.
- Kulturarvsaktörerna uppmanas att mer tydligt och i större utsträckning påverka politikerna i deras beslutsfattande.
- Beslutsfattare på central nivå anser att Riksantikvarieämbetet, länsstyrelser och läns museer är viktiga och framträdande aktörer inom verksamhetsområdet.
- Såväl centrala som lokala beslutsfattare anser att enskilda individer och ideella organisationer är de viktigaste aktörerna.
- Respondenterna har generellt problem när de ska beskriva kulturarvs betydelse i samhället.
- Kunskap om kulturarv anses av flera respondenter vara en väg för medborgare att lättare förstå sin egen och andras identitet, och därmed bli toleranta mot andra kulturer, religioner och etniciteter.
- Kulturarv har enligt samma respondenter - genom sin betydelse för ökad tolerans - en demokratisk roll att fylla.
- En majoritet av respondenterna anser att kulturarvs betydelse för samhällsutvecklingen kan öka genom kommunikativa insatser och bättre tillgänglighet.
- Den information som ges till beslutsfattare har stor förbättringspotential.
- I första hand efterlyser respondenterna mer övergripande information om hur myndigheter är organiserade och hur de interagerar med varandra och med ideella organisationer.
- I andra hand efterlyser respondenterna ökad samhällsdebatt med mål att skapa en mer medveten och kunnig allmänhet.

Förslag till åtgärder

1. Produktion av en faktahandbok/lathund för politiska beslutsfattare:

Vilka är aktörerna inom kulturarvsområdet? Vad har de för ansvar? Hur ser det organisatoriska samarbetet ut, och vilka är kontaktpersoner inom olika områden?

Svar på dessa frågor - tillsammans med fakta om ekonomi och kulturarv - är centrala för att beslutsfattare enkelt och snabbt ska kunna sätta sig in i ämnesområdet, och därmed få ökat engagemang och större kunskap. Politiker och andra beslutsfattare ska helt enkelt inte behöva fundera på vart de ska vända sig för att få relevant information. De ska inte heller behöva skapa sin egen sammanställning genom att samla information från flera olika källor och dokument.

Allt bör finnas i en handbok som med små insatser kan uppdateras någon gång per mandatperiod. Genom att producera en sådan faktahandbok/lathund medverkar Agenda Kulturarv till att öka beslutsfattarnas kunskaper och intresse för området.

2. Seminarium om aktörernas betydelse och samverkan:

Ytterligare ett sätt att tillmötesgå beslutsfattarnas behov av mer övergripande information bör ske genom ett halvdags seminarium där kulturarvsområdet som helhet presenteras tillsammans med aktörer, beslutsvägar, definitioner, viktiga målsättningar och projekt.

I samband med seminariet – som endast har beslutsfattare som målgrupp – får den nya generaldirektören för Riksantikvarieämbetet möjlighet att presentera sin agenda och synliggöra sina tankar och idéer för beslutsfattare. Lämpligen delas faktahandboken/lathunden ut i samband med seminariet.

Målet för ovanstående kommunikationsinsatser bör i första hand vara att ge beslutsfattare övergripande kunskaper så att deras intresse för kulturarvsområdet ökar. I andra hand synliggöra aktörerna inom verksamhetsområdet, och i tredje hand initiera en dialog med ledande politiska företrädare.

Därefter bör beslutsfattarna ges möjlighet att ta del av en seminarie- och studiebesöksserie, samt mer informella samtal och möten där frågor av politisk betydelse lyfts fram och åtgärdsförslag presenteras av kulturarvsföreträdare. Plan för dessa aktiviteter bör utvecklas i samband med framtagande av faktahandbok och planering av inledande kunskapsseminarium.

3. Lyft fram kulturarvs betydelse i den allmänpolitiska debatten:

Beslutsfattare efterlyser ökad samhällsdebatt, dels för att öka allmänhetens medvetande, dels för att underlätta beslutsfattande. För att maximera utfallet av en medial kampanj bör dock

- a) en media audit genomföras för att identifiera vilka frågor som har allmänpolitiskt nyhetsvärde,
- b) kartlägga behovet av en faktahandbok,
- c) utveckla en framgångsrik mediestrategi.

Kunskap om kulturarv

Sammanfattning

Trots att respondenterna är ett urval av de politiska aktörer som är eller borde vara insatta i kulturarvsfrågor, definitioner och avgränsningar har de påtagligt svårt att förklara vad kulturarv är för något.

Framför allt visar undersökningens första fråga att någon erkänd eller självklart definition inte är känd eller accepterad av beslutsfattare, vare sig på central eller lokal nivå. Att det handlar om både materiella och immateriella arv är dock känt, men de immateriella aspekterna tenderar att ha en mer tillbakadragen plats i respondenternas medvetande.

Som en logiskt följd av svårigheten att tydligt avgränsa och definiera kulturarv är det spridda skurar när respondenterna ombeds svara ja eller nej på konkreta förslag på kulturarv. En del respondenter anser att det mesta är kulturarv, medan andra är mycket avgränsade. Tydligt är dock att det ligger närmre till hands att acceptera materiella fenomen som kulturarv. Av de fyra fenomen som de flesta respondenter anser är kulturarv är tre materiella.

Enligt respondenterna är Världsarvet Laponia, Karl XII:s staty i Kungsträdgården, minoritetsspråken och Frövifors pappersbruk de bästa exemplen på kulturarv.

Att Riksantikvarieämbetet, länsstyrelserna och läns museerna är framträdande och viktiga aktörer är relativt väl känt bland centrala beslutsfattare, medan lokala beslutsfattare tenderar att nämna dessa aktörer i mindre utsträckning. Däremot råder en utbredd uppfattning att de verkligt viktiga aktörerna är de individer och ideella organisationer som verkar lokalt och nära själva kulturarven. Det är dessa aktörer som såväl centrala som lokala beslutsfattare anser är kulturarvets viktigaste aktörer.

Fråga 1

Vad är kulturarv?

Det som främst förenar respondenterna är att en majoritet spontant anser att frågan är svår eller mycket omfattande. Kulturarv är för många något abstrakt, svårdefinierat och otydligt. Spontant nämner de det första som slår dem – att kulturarv kan vara byggnader, platser med historisk koppling, eller sådant ”experter” anser värt att bevara. Sådana definitioner ges av samtliga utom tre respondenter.

I nästa andetag nämner cirka hälften av de intervjuade att kulturarv även kan vara immateriella värden såsom exempelvis seder, traditioner och historia i vid bemärkelse. Många betonar då – ungefär som om de kommer ihåg rätt svar – att de är medvetna om att kulturarv inte enbart är byggnader.

De flesta anser att kulturarv – såväl materiella som immateriella – är något som vi vill eller som är viktigt att bevara för kommande generationer.

Ett urval av respondenterna svarar:

Det är en svår fråga. Min definition är att det både är en fysisk gestaltning men även en metafysisk sådan. Kulturarvet är resultatet av gestaltningen genom bland annat ord och byggnader. Gestaltningen bör ha en estetisk och en filosofisk dimension – och spegla vår kultur.

(kd)

Vi har en gemensam kultur och gemensamma erfarenheter som vi vill bevara. Man skulle kunna kalla det våra ”kollektiva ägodelar”. Det kan röra sig om både byggnader, utgrävda saker som finns på museer, men även om vår ”syn på världen och livet”. Jag menar att begreppet bör utvidgas. Många pratar om kulturarv som något som kan stoppas in i ett museum och är värdekonstant – jag vill mena att kulturarvet även kan skapas här och nu.

(fp)

Det kan vara mycket. Det är faktiskt svårt att svara på. Det kan vara nästan allt. Från byggnader till... Nej, jag kan faktiskt inte svara på det.

(v)

Det jag tänker på är gamla byggnader i städer och på landsbygden. Det är mycket i miljön som är värt att vårda.

(c)

Jaha, gud vad svårt. Jag är ju helt ny. Kulturarv är något som har varit, långt tillbaka i tiden. Det kan vara gamla skrifter som rör kulturen. Vi ska värna om det som är gammalt för att kunna visa upp det för kommande generationer.

(s)

Kort skulle jag vilja säga att det är det vi spar och lämnar kvar till kommande generationer. Avtryck från den historiska epok vi lever i idag med koppling till framtiden. Byggnader men även delar av vår livsstil. Men det måste ha en koppling till mänsklig aktivitet.

(lokalt)

Jag är lite ängslig att ge mig in i definitioner kring saker som kulturarv. För mig som kommunalråd i en kulturbygd som Nora så gäller det både själva staden som i sig är ett kulturminnesmärke, industrin och den industrihistoria som finns här.

(lokalt)

Fråga 2

Är detta kulturarv?

Frågan gav de respondenter som kände sig osäkra i sin definition en möjlighet att förtydliga genom att svara ja eller nej på olika exempel på vad som kan vara kulturarv. I en del fall var även detta svårt, då en del tenderade att problematisera de alternativa fenomen som stod till buds. Är svenska flaggan kulturarv, men inte svenska flaggans dag? Vad måste vara uppfyllt för att korvkiosken och BO-mässans ska vara kulturarv? Är alla minoritetsspråk eller bara några språk kulturarv?

Generellt var respondenterna dock tydliga i sina definitioner. Som kan uttydas av följande uppställning går dock deras definitioner vitt isär. En klar majoritet av respondenterna anser dock att världsarvet Laponia, minoritetsspråken, Karl XII:s staty och Frövifors pappersbruk är typiska exempel på kulturarv. Många anser dessutom att BO-mässans område i Malmö kan bli kulturarv, men det är för tidigt att säga i nuläget.

<i>Fenomen</i>	<i>Beslutsfattare (Riks)</i>	<i>(Lokalt)</i>	<i>Summa</i>
Svenska Flaggans Dag	9	4	13
Världsarvet Laponia med nationalparker	13	9	22
Minoritetsspråken	13	8	21
Korvkiosken på torget som är allas samlingsplats	5	6	11
BO-mässans område i Malmö	2 (kan bli)	0 (kan bli)	2
Karl XII:s staty	15	7	22
Planerade bostadsområden	2	2	4
Frövifors	13	8	21

Svenska Flaggans Dag

Nja, det är inte levande och ska jag följa min definition så är det inte ett kulturarv. (kd)

Ja, ett nytt kulturarv. (m)

Det är inte ett kulturarv utan snarare en traditionsbärare. (v)

Nej inte själva dagen, däremot flaggan. (kd)

Nej, inget stort kulturarv men däremot viktigt. (lokalt)

Ja ett nytt, vill gärna att det ska bli det.. (lokalt)

Nej, den påverkar inte mitt liv. (lokalt)

Världsarvet Laponia som bland annat omfattar de fyra nationalparkerna Muddus, Sarek, Padjelanta och Stora Sjöfallet

Nja, det är ingen estetisk gestaltning men väl en filosofisk. (kd)

Ja ett miljöarv. (m)

Ja med sin koppling till samerna och deras livsstil.(lokalt)

Nej, det är snarare en naturmiljöfråga. (lokalt)

Minoritetsspråken

Ja, de ingår i strukturen. Vad vore Tornedalen utan tornedalsfinskan. (lokalt)

Ja, de har en tydlig koppling till mänsklig aktivitet. (lokalt)

Ja, samiskan och tornedalsfinskan. (lokalt)

Korvkiosken på torget som är allas mötesplats

I modern form i så fall. Men inte bara en korvkiosk utan exempelvis korvkiosken i Solna som har en "kultur". (m)

Kan bli på sikt, vardagskulturarv. (v)

Kommer att bli, vi är lite rädda för att tänka på dagens moderna arv. (c)

Ja det kan den vara. Den kan vara en symbol. (lokalt)

Kan vara. Inte den i Skara men de två i Vänersborg. (lokalt)

Nej det är inte något kulturarv i egentlig mening. Det skulle kanske kunna kallas ett kulturell begivenhet eller något i den stilen. Det bör beaktas när man gör om i centrum. (lokalt)

BO-mässans område i Malmö

Ja men det beror på vilken betydelse den får i framtiden. Får platsen en betydelse för vårt liv, en milstolpe eller dylikt, då blir det absolut ett kulturarv. (fp)

Nej, inte den i Malmö. Jag kan dock tänka mig att en bo-mässa på grund av inriktning eller lokalisering kan bli ett kulturarv att bevara. (s)

Nej, snarare en spjutspets mot framtiden. (mp)

Karl XII:s staty i Kungsträdgården

Ja, tyvärr finns det en filosofisk gestaltning. (kd)

Ja, det är ett ohotat kulturarv från 1700-talet. (lokalt)

Ja, den talar om vår stormaktstid och kungar är en stor del av vår historia. (lokalt)

Kanske inte statyn, men Karl XII som person. (lokalt)

Planerade bostadsområden i din hemkommun

Nej, men det är inte självklart. (kd)

Svårt att säga... Det är nog en fördel om byggnaderna finns om det ska bli ett arv. (v)

Planen kan var tidstypisk, men nej. (lokalt)

Nej det skulle kännas väl pretentiöst att kalla våra planer och ritningar för kulturarv. (lokalt)

Frövifors pappersbruk i Lindesbergs kommun

Ja, industriarvet är viktigt att bevara för framtiden. (v)

Ja, vi ska fortsätta att använda våra industrier. (mp)

Ja, det är nästan det största kulturarv av dem du har nämnt. (lokalt)

Fråga 3

Vilka är kulturarvets viktigaste aktörer?

Beslutsfattarna är eniga om att det är många aktörer som har stor betydelse för kulturarv. Vanligaste svaret är att individer har en självklar roll att fylla, såsom engagerade medborgare ofta involverade i ideella organisationer. Utan dessa medborgare skulle det vara svårt att vårda och uppmärksamma viktiga kulturarv, och utan dessa medborgare skulle de offentliga institutionernas uppgift bli så mycket svårare.

Vid sidan av detta medborgerliga engagemang – som kan vara individuellt eller i exempelvis byalag och hembygdsföreningar – har läns museer och RAÄ enligt beslutsfattarna framträdande positioner som bevarare och utvecklare av kulturarv. Här finns dock en viktig skillnad mellan respondenter engagerade lokalt eller inom rikspolitiken. Beslutsfattare på central nivå tenderar att betona RAÄ:s betydelse mer än lokala beslutsfattare. Denna diskrepans är delvis rimlig då de lokala beslutsfattarna mer naturligt kommer i kontakt med exempelvis läns museer och länsstyrelser, och därför inte per automatik ser det arbete RAÄ bedriver.

Utöver individer, organisationer och länsvisa institutioner anses även kommuner ha en viktig roll som bevarare av kulturarv.

<i>Aktör</i>	<i>Riks</i>	<i>Lokal</i>	<i>Summa</i>
Individer	8	5	13
Byalag och hembygdsföreningar	6	2	8
RAÄ	7	1	8
Kommuner	4	2	6
Länsstyrelser	5	2	7
Länsmuseer	6	3	9
Riksdag	2		2
”Myndigheter och politiker”	3	3	6
Skolan	3		3
Kyrkan	1		1
Unesco	1	1	2

Museer och myndigheter som RAÄ är tillsatta att vårda och visa kulturarv på olika sätt. Men sedan spelar skolan en stor roll i förmedlandet av vårt kulturarv. Hela föreningslivet är också en viktig bas, likaså övriga delar av ideella sektorn. (fp)

Hembygdsföreningar är bra, liksom Riksantikvarieämbetet. Jag anser att det är viktigt att vi har myndigheter och institutioner som ansvarar för bevarandet och vården. Enskilda individer är också viktiga, men vi kan inte förlita oss på dessa engagerande människor. Det måste finnas ansvar centralt. (v)

Professionella institutioner utgör basen. Men glöm inte de ideella insatserna – alla dessa fantastiska människor som drivs av en vision. Och sedan förstås hembygdsrörelsen. Det bör inte vara vattentäta skott mellan museerna och hembygdsrörelsen. Jag tycker att vi måste ställa högre krav på institutionerna att ta initiativ gentemot de ideella. Jag tror till exempel att hembygdsrörelsen känner sig liten och obetydlig i förhållande till läns museerna. (kd)

Jag skulle vilja säga att det är den grupp som oftast inte nämns – ägarna i de fall det finns sådana. Det kan vara ett lantbruk, ett museum eller en friherre. Jag talar då om det fysiska kulturarvet. Sedan kan en kommun, och stat ge riktat stöd till de enskilda initiativen. (lokalt)

Det är medborgarna. Ska man gradera så är det främst de människor som engagerar sig i byalag. Här uppe i Leksand så finns det en bred förankring för kulturen i bygden. Egentligen så är alla delaktiga på något vis. Den breda förankringen tror jag dessutom är en nödvändighet för att kulturarvet ska kunna leva. Eldsjälar håller inte så länge... de kan brinna upp! (lokalt)

Jag tycker att det framförallt är den intresseorganisation som vårdar och som finns direkt i anknytning till kulturarvet. Därefter är det kommunen som har ansvar och sedan de statliga myndigheterna. (lokalt)

Värderingar & attityder

Sammanfattning

Respondenternas svar på de frågor som anknyter till värderingar och attityder visar att det är svårt att beskriva vad kulturarv har för betydelse i samhället, för samhällsutvecklingen och för demokratin. Att sambanden är svåra att påtala kan tolkas som att respondenterna inte i tillräcklig grad har funderat kring dessa aspekter, alternativt att det helt enkelt är svårt att utan handledning på vägen finna de ord som bäst beskriver dess nytta.

Det går dock att se en linje i flera av respondenternas svar, ett samband mellan frågorna, som visar att kulturarv enligt beslutsfattare är något som är bra för samhällsutvecklingen och inte endast något som ”känns” rätt.

Det samband som en majoritet på olika sätt påtalar är att kulturarv är en väg för medborgare att lättare förstå vilka de är – sin identitet – och på så sätt erhålla kunskaper som inte kan nås på andra sätt. Med kunskaper om och förståelse för vilka vi är och hur vårt och andras arv ser ut ökar toleransen för andra kulturer, religioner och etniciteter. Tolerans å sin sida är ett viktigt inslag i ett demokratiskt samhälle.

Men för att kulturarv ska kunna fylla denna demokratiska roll måste tillgängligheten öka. Flera respondenter ger konkreta förslag på hur det ska gå till. Skolan och museerna anses i detta avseende ha en nyckelroll.

Fråga 4

Vilken roll spelar kulturarv i en demokrati eller i arbetet med att utveckla en demokrati?

Det råder ingen tvekan om att det absoluta flertalet av respondenterna anser att kulturarv är viktiga inslag i vårt nutida och framtida samhälle. Men kulturarv i samband med demokrati? Respondenternas svar kan tolkas så att de anser eller gärna vill att kulturarv ska ha en sådan roll, men när de försöker konkretisera hur denna koppling ser ut blir det svårare.

De mer värtaliga respondenterna är dock inne på sambandet demokrati – folkvilja – historia och kunskap. Det vill säga att historien och de kunskaper vi har med oss är en grund för innehållet och utvecklingen av demokratin. Med kunskaper om hur det var förr i vårt samhälle kan vi förstå olika värderingar och synsätt, våra förutsättningar och andras kulturers egenheter. Med kunskap om historien kan vi blicka framåt. Genom att känna sig själv och sitt eget arv blir nyheter och det okända mindre skrämmande.

Några respondenter betonar dock att kulturarv även kan missbrukas och användas för att underminera demokrati och demokratisk utveckling. Några andra menar att kulturarv inte alls har med demokrati att göra.

Kulturarvet har oerhört stor betydelse för värnandet av våra demokratiska värderingar. Redan på antiken var man ju inne på att "estetiken har förmåga att gå förbi förnuftet och rätt in i känslolivet". Genom historien har vi sett flera exempel på att det förhåller sig så. Vissa exempel har varit farliga som nazisternas och kommunisternas användning av kulturarv som ett redskap för att styra tanken. (kd)

Det finns delar av vårt kulturarv som inte alls värnar om de demokratiska värden vår nation står för. Ett exempel tog du själv upp, statyn över Karl den Tolfte. Det är snarare ett anti-demokratiskt kulturarv. Men vårt kulturarv är viktigt eftersom det kan skapa grunden till en gemenskap. (fp)

Nej, det tycker jag faktiskt inte. Kulturarvet har inte någon egentlig roll i demokratiarbetet. (m)

Kulturarvet fyller en oerhört viktig roll vad gäller utvecklandet av vår demokrati. Detta framförallt i och med att kulturarvet tillgängliggör den historik som ett land, en religion och en plats bygger på. Det synliggör det samhälle, de människor och levnadssätt som funnits eller finns på den platsen. (s)

Mycket stor roll. Naturligtvis, för individens och nationens utveckling är det centralt att man känner till och kan vara med och utveckla vårt kulturarv. Det skapar förståelse för andra kulturer och människor. (s)

Det spelar en stor roll. Kulturarvet behöver vi för att kunna visa vår historia och vårt arv för nästa generation. Det är viktigt när man diskuterar demokrati att människor vet hur det var förr i tiden, för då är det lättare att jobba framåt. Man ska ha sin historia med sig. (s)

Nja, det ligger inte för mig att lägga en demokratiaspekt på kulturarvsarbete. Jag tycker inte att det finns en konflikt däremellan. Ett samhälle utan ett aktivt kulturarvsarbete kan fortfarande vara en välfungerande demokrati. (lokalt)

Ja du det var ingen lätt fråga... Det är åtminstone något som går tvärs över partigränser och som sammanlänkar nu levande generationer med tidigare. På så vis är det kanske en orubblig milstolpe över demokratin. (lokalt)

Om vi sätter visst likhetstecken mellan vår civilisations framväxt och kulturarv så finns begreppet naturligtvis där. Men jag tycker ofta att vi missbrukar ordet demokrati. Vi sätter in det i en mängd sammanhang. Naturligtvis måste vi ha ett bra beslutsunderlag och då bygga på vår historia. (lokalt)

Fråga 5

Har kulturarv och kulturarvsarbete en roll att fylla i samhället i framtiden. Vilken?

Alla respondenter anser att kulturarv och kulturarvsarbete har en viktig roll att fylla i samhället i framtiden. Den vanligaste uppfattningen är att kulturarv fyller rollen som kunskapskälla. Genom att bevara vårt arv kan vi förstå samtiden bättre, vilket underlättar beslut och vägval. Kulturarv kan i detta sammanhang vara en möjlighet till eftertanke och reflektion, en möjlighet att få en andningspaus och fundera över samhället idag.

Kulturarv är dessutom enligt flera respondenter viktigt för att vi ska förstå vilka vi är, vilken roll vi har i världen och varför samhället ser ut som det gör. Med kulturarv får vi alla tillgång till vår identitet och vår historiska gemenskap, vilket kan stärka självbilden. Därmed – och genom att visa på alternativa kulturarv - kan vi bli mer toleranta mot medmänniskor, andra kulturer och religioner.

Flera respondenter menar att det mot bakgrund av kulturarvets betydelse är viktigt att öka tillgängligheten. Det måste bli enklare att ta del av och få förståelse för kulturarv.

Den viktigaste rollen tror jag är just den som skapare av gemenskap och att samla befolkningen. För att förstå och kunna leva här måste vi ha förståelse och kunskap om vårt kulturarv men även andras. Vi måste förstå andra länders historia för att kunna skapa oss en uppfattning om världen. Därför är det viktigt när vi visar på vårt kulturarv att vi kommer ihåg de bidrag som har kommit av inflyttade svenskar. Men jag skulle nog säga att kulturarvets viktigaste uppgift är den som kunskapskälla. (fp)

Ja, kulturarvet ska bevaras men detta ska göras på ett naturligt sätt och inte bestämmas över av politiker. Det får de "ansvariga" göra. Vilka de "ansvariga" är ... det är de som är insatta. (m)

Absolut – för att motverka främlingsfientlighet och för att kunna visa uppskattning för andra kulturer måste man ha en bra kännedom om sin egen. Man tänker inte rasistiskt då man lärt sig att sätta värde också på andra kulturarv. (s)

För mig spelar kulturarvet en otroligt viktig roll. Genom att komma ihåg vad som skett förut får vi råd inför framtiden. Du utgår ju från dina erfarenheter för att veta hur du ska göra i framtiden. Det gäller även nationer. Helt avgörande. (kd)

Den viktigaste rollen för kulturarvet är den som identitetsskapare. Ett välkommunicerat kulturarv kan stärka självbilden – vem man är. Jag tror att det därigenom går att göra människor mer trygga och säkra och därför mer toleranta mot nya människor eller förändringar. (lokalt)

Den viktigaste uppgiften är att fungera som en bas för reflektion. Inte minst är det viktigt i ett samhälle vi lever i idag. Idag upplever allt fler att det går allt snabbare – ju fortare det går desto mer behov för reflektion. (lokalt)

Det har en stor roll. Ungefär som att köra bil – man måste veta mycket av det som varit (backspeglarna) men kan inte bara lita till det gamla utan också se framåt. (lokalt)

Kulturarvet har en självklar roll i byggandet av vårt framtida samhälle. Inte minst som identitetsskapande. På det lokala planet i kanske mer konkret form, som avspeglar sig i en hemkänsla och en samhörighet. (lokalt)

Fråga 6

Hur kan kulturarv och kulturarvsarbete bli en viktig kraft i samhällsutvecklingen?

En majoritet av respondenterna anser att kulturarv och kulturarvsarbete kan bli en viktig kraft i samhället genom kommunikation. Det handlar om att visa på kulturarv som bitar av vår historia och som betydelsefulla fenomen i vårt samhället (se fråga fyra och fem), och att visa detta på flera sätt. Flera nämner betydelsen att redan i skolan medvetet synliggöra kulturarv, och på så sätt lägga en grund för nästkommande generation.

Genom kommunikation kan kulturarv dessutom göras mer tillgänga för allmänheten, vilket ökar förståelsen och ger en starkare position som drivkraft för samhällsutvecklingen.

Noterbart är också att två kulturnämndsordföranden nämner behovet av resurser. Denna aspekt betonas endast av dem som på så sätt är närmast den vardagliga verksamheten.

Det är viktigt att komma in i de sammanhang där samhället formas. Jag tycker att skolan är ett sådant forum. Kulturarvsarbetet måste också vara sammanlänkat med dagens utveckling. Det räcker inte att bara vårda kulturarv. Det måste också spridas bland människor så att vi "lever vårt kulturarv och lever vår kultur". (fp)

Det är svårt att säga. Kanske genom att närma sig medborgarna mer och ta ett högre tonläge i debatten. (m)

En viktig roll, kanske den viktigaste rollen just nu, är att synliggöra kulturarvet. (s)

Jag tycker att man ska göra mer av världsarven. RAÄ och utbildningsdepartementet kan tillsammans ta fram en ordentlig förteckning över våra världsarv och distribuera till våra skolor. (v)

En av de centrala bitarna är information så att vi alla ska känna till och kunna utnyttja kulturarvet... Självklart blir det i slutändan en ekonomisk fråga. (c)

Genom att redan som barn, i skolåldern, få mer kunskaper om kulturarvet. Vi måste bevara kulturen levande i skolorna, ja, i all utbildning. (s)

Information i skolorna och satsningen med gratis entré på museerna är viktiga krafter. Museerna ska öppnas upp för alla medborgare att ta del av. Många vågar gå till museerna om man inte behöver betala. Det måste bli roligt att gå på museer annars återkommer man inte. (s)

Vi måste våga tillföra frågor ett kulturhistoriskt perspektiv i nya debatter – kulturarvsaktörerna måste våga ge sig in i större sammanhang – inom nya områden. Gör er hörda! Men min erfarenhet är att kulturarvsinstitutionerna inte vågar. De är mycket dåliga på att lobba. Från kulturarvet hör vi i stort sett ingenting. Särskilt läns museerna, riksmuseerna och RAÄ borde agera innan vi fattar beslut i riksdagen. De kommer i efterhand och skriker, men då är det för sent. (kd)

Det är egentligen framförallt en brist på kommunikation. Kulturarvet är inge långt ifrån medborgarna men det är så att vi bara inte tänker på det. (lokalt)

Jag tror att det sätt på vilket man kommunicerar vad kulturarvet är och just också kommunicerar kulturarvet är viktigt. Det gäller att få folk att öppna ögonen och skapa en medvetenhet kring frågorna. (lokalt)

Att avsätta tillräckligt med medel idag och tänka långsiktigt är mycket viktigt. Vi får åtminstone inte medvetet förstöra vårt kulturarv. (lokalt)

Resurser är viktigt och resurser är inte bara pengar utan även och kanske i detta fall främst insikt, förståelse och kompetens. Man måste från samhället betrakta kulturarbetare som en resurs. Så dåligt som vi betalar kulturarbetare så måste de ägna sig åt annat. (lokalt)

Informationskanaler och behov

Sammanfattning

Den bild som växer fram av respondenternas svar är att den information som kulturarvsaktörerna ger har stor förbättringspotential.

I första hand önskar beslutsfattarna få en övergripande bild av vad kulturarv är, hur myndigheterna är organiserade och hur de interagerar med varandra såväl som med ideella organisationer och individer.

Vad detta önskemål handlar om är att beslutsfattarna upplever att de saknar tillräckliga kunskaper om sådant de förväntas förstå sig på, och sådant de i exempelvis budgetsammanhang ska styra och besluta över.

Så som dagens informationsgivning fungerar är det tidsödande för politiker att läsa in sig på området och svårt att identifiera vem som kan ge den information man för stunden letar efter. Lika frustrerade kan det vara att fatta beslut om verksamheter man knappt hört talas om, än mindre fått tillräcklig kunskap om för att värdera dess nyttskapande insatser.

Vid sidan av konkreta önskemål på hur informationen ska utformas – mer möten/seminarier/informella kontakter och mindre skriftlig och detaljerad information – efterfrågar flera respondenter ökad samhällsdebatt där kulturarv sätts in i ett sammanhang så att allmänheten får ökad förståelse och bredare kunskaper.

Fråga 7

Vad vill du veta mer om när det gäller frågor kring kulturarv?

Som en konsekvens av att respondenterna har olika uppfattningar om vad kulturarv är, och att de dessutom har olika kunskapsnivåer, är behovet av information mycket skiftande. En del riksdagsledamöter och kommunalråd anser att de redan har all information de behöver, och att de när de ställs inför mer informationsbehov vet hur och var de kan finna ny kunskap. Andra är helt nya i kulturutskottet och känner ett stort behov av att få information om allt som rör kulturarv.

Ett par tendenser kan dock uttydas av svaren:

Flera respondenter nämner olika aspekter där de behöver få mer kunskap. Det som förenar dem är att dessa aspekter ofta handlar om att få en överblick av området, att förstå vilken institution som bestämmer om vad, och att ha tillgång till någon form av manual där det snabbt går att slå upp fakta eller finna en person att ringa för att få relevant information.

Beslutsfattarna vill även att allmänheten ska involveras i ökad utsträckning. Det handlar om att få till stånd en samhällsdebatt om kulturarv och dess betydelse, men även om att informera om sammanhang och enskilda kulturarv.

Några respondenter påtalar behovet av att företrädare för kulturarv intensifierar sina kontakter med beslutsfattare för att påverka exempelvis anslag och förutsättningar.

Lokala beslutsfattare uppger att deras informationsbehov inte är stort, eftersom de har bra nätverk och ofta ha kontakt med lokala aktörer inom kulturarvsområdet. Om någon information behövs så är det om hur allt kulturarv hänger samman, både organisatoriskt och som samhällskitt.

Jag skulle vilja att det fanns en aktiv diskussion som når närmare in på mig personligen. Den kan föras i media men helst genom samtal likt det vi har nu du och jag. Det är dessa samtal som ger innehåll till orden och det är lite likadant med kulturarvet. Det måste finnas ett innehåll och innehållet måste förmedlas. (kd)

Jag skulle vilja veta mer om vart man vänder sig för att skydda olika objekt. Ett exempel; Jag kommer från en ort utanför Sundsvall. Efter de stora översvämningarna för ett par år sedan blev en kvarn illa åtgången. Folk vände sig till mig för att få råd eftersom jag är politiker, men jag kunde inte vägarna. Det skulle jag vilja veta mer om. Kanske skulle det vara bra för oss politiker att ha en slags lathund med tips på bra vägar att gå i olika fall. (c)

Jag sitter ju i kulturutskottet och vi får ganska bra information om kulturarvsarbetet. Men vad gäller våra övriga kollegor i riksdagen tycker vi aldrig att de kan få nog information. Genom att öka kunskapen hos dem kan vi öka möjligheterna till mer resurser till kulturen. Vad gäller allmänheten måste vi lyfta frågan och öka kunskapen. (s)

Jag har behov av att veta jättemycket om kulturarvet. Det är svårt att veta ännu vad jag inte behärskar. Till exempel vet jag inte vad Agenda Kulturarv är. Jag har sett det i budgeten, men inte vad verksamheten går ut på. Efter nyår vill jag ut i verksamheten. (s)

Oerhört mycket och på många olika plan. Oftast vet jag inte vad det är jag söker. Det handlar ofta om att finna kunskap och då är själva processen viktig. Jag kan egentligen inte peka direkt på vad det är jag skulle vilja veta mer om. Om jag visste det skulle jag ta reda på det! (lokalt)

Jag skulle gärna önska mig en sammanställning över läns museernas samlade ekonomi. Hur står det till med läns museerna – måste de gå med mössan i handen i november varje år? (lokalt)

Jag skulle vara intresserad av att de lyfte frågan i ett bredare perspektiv – lite debatt och så. Det behövs en diskussion om vad kulturarv är för något. (c)

Jag vill veta mer. Vad är kulturmiljöns problem? Tala om för oss vad ni vill! Definiera problemet i korthet. Kom gärna med förslag på hur ni vill lösa det. Träffa oss jättegärna. Sätt upp ett möte. Vi vill att ni ska påverka oss! Ta reda på vad sådana som jag, det vill säga tjänstemännen. Vi tar det sedan med ledamöterna. (kd)

Fråga 8

På vilket sätt vill du få information?

Även beslutsfattare är individer med olika önskemål och behov. Respondenterna ger således olika önskemål om informationskanaler. Det vanligaste önskemålet är konferenser och seminarier. Att höra olika experter ge sina synpunkter är en lärorik process, som kan skapa nya tankar och åsikter. Ett problem med denna mötesform är dock att den sällan kan skräddarsys efter behov, att en del frågor inte ställs, och att det kan vara svårt att finna tidpunkter som passar alla i den utvalda målgruppen. En konferens som dock skulle locka många av respondenterna handlar om att ge en allmän bild av kulturarvsområdet, ansvarsfördelning och en organisatorisk översikt av alla involverade i kulturarvsarbete.

Näst efter konferenser och seminarier är mer informella möten det respondenterna vill ta del av. Det är i mötet med andra människor en beslutsfattare får möjlighet att ställa frågor om just det som han eller hon funderar på, och det är i små möten som informationen kan skräddarsys efter mottagarens kunskapsnivå och behov.

Som tredje form är – från centrala beslutsfattares perspektiv – studiebesök önskvärt, då dessa ger möjlighet att i rätt miljö med egna ögon bevittna det som påverkas av beslut och resursfördelning och samtidigt ett tillfälle att ställa de frågor som mer specifikt gäller för just denna kulturarvsproblematik.

Få respondenter vill ha skriftlig information, då såväl riksdagen som ledande lokala beslutsfattare formligen dränks av skriftlig och dåligt målgruppsanpassad information.

<i>Informationskanal</i>	<i>beslutfattare riks</i>	<i>lokalt</i>	<i>summa</i>
Konferenser/seminarier	6	4	10
Samtal/möten	6	3	9
Studiebesök	4		4
Tidskrifter/brev/dokument	2	2	4
E-post	1	1	2
Internet	1		1

Jag vill prioritera att gå på möten. Skulle till exempel gå på ett temamöte där man tar upp hur RAÄ, länsstyrelserna och kommunerna knyts samman, hur deras ansvarsfördelning ser ut. Det tycker jag är svåra frågor. (v)

Möten är alltid bra, för då får man saker förklarade på ett tydligt sätt. Jag skulle avsätta tid för ett sådant möte. Jag skulle vilja veta varför man väljer att jobba så eller så. Hur ser samverkan ut mellan stat, länsstyrelser och kommuner, vilka avvägningar gör man i olika frågor. (c)

Jag skulle uppskatta temamöten, levande möten är bäst. Jag vill inte ha något jag måste läsa. Vi får så mycket och måste sälla hela tiden. (kd)

Bjud in till informationsmöten och studiebesök för regionala riksdagsledamöter – gör insatser på länsnivå. Informationsflödet i riksdagen är så stort att mycket försvinner i mängden. Men om ni gör riktade insatser i länen blir det mycket mer effektivt. (s)

Konferenser är bra men det allra bästa för mig är studiebesök. Jag vill gå med och få möjlighet att ställa alla de där dumma frågorna, träffa folket som gör arbetet. Kulturarvs-IT exempelvis – något jag absolut inte kände till. Det är även bra med skriftlig information som jag kan läsa på tåget. (s)

Studiebesök är det absolut bästa för mig. (fp)

Möten och åter möten. Vi dränks av information och i den floden av information har det personliga mötet blivit ännu viktigare. Skrivna texter passerar revy. (lokalt)

Fråga 9

Vilka organisationer och verksamheter inom kulturarvsområdet har du kontakt med i ditt arbete, och vilka har du nytta av?

Genom att ställa den öppna frågan ges en översikt av vilka organisationer och myndigheter som är aktiva påtryckare/informatörer mot beslutsfattare lokalt och centralt, och genom att följa upp med frågan vilka beslutsfattaren haft nytta av skapas en bild av kvaliteten på den information som ges.

Ett metodiskt problem är dock att en del respondenter endast vill uppge vilka de haft kontakt med, medan andra endast nämner vilka de haft nytta av. För att undvika en skev bild av svaren har vi därför valt att redovisa dem gemensamt, men med viktning så att de svar där uppfattad ”nytta” påtalas ger en ”bonuspoäng”. Exempelvis så har 13 beslutsfattare sagt sig haft kontakt med läns museer, men endast tre centrala och en lokal respondent har haft nytta av denna träff. Det ger 13 poäng för respondenterna och fyra bonuspoäng för de svar där nyttan av kontakterna påtalas.

<i>Instans:</i>	<i>Riks</i>	<i>Lokal</i>	<i>Summa</i>
Länsmuseerna	7+3	6+1	17
RAÄ	7+3	5+1	16
Länsstyrelser	3+1	4+2	10
Hembygdsrörelsen	5	2	7
Riksarkivet	3+1		4
Bibliotek	2	1	3
Unesco	2		2
Kommuner	2		2
Kulturrådet	2		2
Länsmusiken	1		1
Länsteatern	1		1
Svenska Filminstitutet	1		1
Framtidens kultur	1		1

Fram växer med andra ord flera parallella bilder. För det första kan man se att läns museer, Riksantikvarieämbetet och länsstyrelserna står för en hel del av den information som respondenterna tar del av, samt att några också anser att den informationen är värdefull i rollen som beslutsfattare.

För det andra är det uppenbart att flera respondenter har en bred bild av vilka organisationer som är bärare av information med betydelse för kulturarv, vilket bekräftar bilden av att kulturarv är ett omfattande begrepp och således också svårdefinierat.

För det tredje är det även uppenbart att informationen har stor förbättringspotential. Beslutsfattarna pekar tillsammans endast ut elva tillfällen då myndigheter har givit information som varit till nytta för respondenterna. Och bakom dessa elva nyttiga informationsgivningar döljer sig ett fåtal beslutsfattare som uppgett flera exempel då informationen varit till nytta.

Jag har främst haft kontakt med läns museerna då jag är ordförande i ett. Jag har också letat aktivt på Unesco-sajten. Med RAÄ har jag inte haft så mycket kontakt hittills. Men det kanske blir ändring på det? (m)

Jag har haft bra utbyte med samtliga. Mest RAÄ men även läns museerna och länsstyrelserna. (s)

RAÄ och hembygdsrörelsen – men jag kan inte säga att jag haft nytta av dem. De har nog inte kunnat ge mig den kunskap som jag har sökt. Den som jag behöver för mitt jobb har jag sökt själv genom nätet, genom böcker och genom att prata med människor som är kunniga inom det området. (c)

Jag har nytta av alla organisationer som styr på den rikspolitiska nivån – RAÄ, läns museer och ideella organisationer. Men jag har aldrig blivit spontant kontaktad av någon av dessa. Teaterförbundet kontakter mig däremot med jämna mellanrum för att informera om olika saker och berätta vad som är på gång. (kd)

För mig så är det ju det lokala engagemanget som gäller och det gör att jag har mest kontakt med lokala organisationer som läns museer och hembygdsföreningen. (lokalt)

Frågor

Kunskap:

1. Vad är kulturarv?
2. Är detta kulturarv?
 - a) Svenska Flaggans Dag
 - b) Världsarvet Laponia som bland annat omfattar de fyra nationalparkerna Muddus, Sarek, Padjelanta och Stora Sjöfallet
 - c) Minoritetsspråken
 - d) Korvkiosken på torget som är allas mötesplats
 - e) BO-mässans område i Malmö
 - f) Karl XII:s staty i Kungsträdgården
 - g) Planerade bostadsområden i din hemkommun
 - h) Frövifors pappersbruk i Lindesbergs kommun
3. Vilka är kulturarvets viktigaste aktörer?

Värderingar & attityder:

4. Vilken roll spelar kulturarv i en demokrati eller i arbetet med att utveckla en demokrati?
5. Har kulturarv och kulturarvsarbete en roll att fylla i samhället i framtiden? Vilken?
6. Hur kan kulturarv och kulturarvsarbete bli en viktig kraft i samhällsutvecklingen?

Informationskanaler & behov:

7. Vad vill du veta mer om när det gäller frågor kring kulturarv?
8. På vilket sätt vill du få information (brev, möten, konferenser, etc)?
9. Vilka organisationer och verksamheter inom kulturarvsområdet har du kontakt med i ditt arbete och vilka har du nytta av?